

5. LINK HERMAN VISSZAEMLEKEZÉSEI

Az isaszegi csata egyik szanitéchadnagyával, a 98 éves Link Hermannel, 1929. decemberében a Templom utcai, Huszka János telkén állt húsüzletben beszélgetett Szathmáry Zoltán.

Herman bácsi, legyen szíves valamit mondani a vízimalomnál végzett egykori sebköötözöhelyi munkájukról.

Kedves öcsém, mintha most is látnám. Egyenesen nem lehetett végig menni az úton, annyi volt a holttest. Kerülgetni kellett! Rémség volt látni is; alvadt embervér a sáron! A szemerkéző eső tócsái pirosak voltak a földön. Lovak által sárba taposott katonák. Ezen a területen átlag két osztrák — egy magyar holttest, — ez volt az arány. Súlyos sebesült 120 feküdt a földre szórt szalmán a szabad ég alatt, de éjjelre a község férfiai segítségével fedél alá hordtuk őket. Csakhogy ez a fedél is olyan volt, hogy a tetején az eget lehetett látni, mert a házak teteje mind elhamvadt estére a csata alatt menthetetlenül. A lábon menni tudó sebesültek megszámlálhatatlank voltak, pedig ekkor már 24-en voltunk, szanitécek. A szentgyörgyi majorból még délután bejött hozzánk a szanitécrészleg. Két ezredorvos volt. Egyiknek az állomása a községházánál, a valkói és a dányi út sarkán, a másik ezredorvos a magyar tüzérségi állás közelében kezdődő Királyerdő szélén volt. Temetések csak szombat délután és a húsvéti ünnepek napjain voltak lehetségesek. Óriási területeket pásztáztunk át, még húsvétvasárnapon is találtunk súlyos sebesülteket az erdőn. Szombat délelőtt lovas kocsikon, szünet nélkül szállítottuk a kastélyba, Gödöllőre a súlyos sebesülteket. Kossuth parancsára, aki maga is ott volt.

Herman bácsi tessék megmondani, hogy isaszegi polgári lakos volt-e sebesült?

Csak nagyon kevés isaszegi férfi és gyerek volt, aki nem lett sebesült. Az osztrákok már a csata reggelén sok isaszegi férfit vertek meg puskatussal, de még gyerekeket is, még asszonyokat is. Dél-előtt a házaknál a kamarákat kirabolták, az asztalokról a főtt ételt elvitték. A házak égésénél sok baleset és szerencsétlenség volt, leszakadt a tetőzet, a gerendák. Ágyúzás okozta sérülések, — volt dolguk az orvosoknak! Lepedőket szaggattunk szét, azzal kötöttük a sebeket, mert kifogyott a kötszer.

Herman bácsi kérem, egyszer már tetszett említeni nekem, hogy lengyelek is harcoltak a magyarok oldalán. Hányan lehettek, és volt-e lengyel halott a csatatéren?

Hát édes öcsém, a lengyelek ugyanolyan sorsban voltak mint mink. Őket az oroszok cárja, a magyarokat meg az osztrákok sanyargatták. Elkeseredettségükben jöttek a magyarok megsegelésére, még puskákat is hoztak. Abban bíztak, ha győz a magyar szabadságtörekvés, majd a magyarok mennek nekik visszasegíteni. Hidd el öcsém, jobban harcoltak, bátrabbak, vagányabbak voltak, mint néha a magyarok. Az isaszegi csatában a lengyel légió két nagy csoportja is részt vett. Hatvan és Tápióbicske felől, a magyar sereggel jöttek. Létszámuk 1200 fő lehetett. Sebesülteket nem sokat kötöttünk belőlük, mert maguk látták el őket, ha kellett. Merész bátorságuk, rámenős hajlamuk nagy buzdításul volt a magyarokra. Arányosítva sok volt a halott közülük, mert jelszavuk élet vagy halál volt. A magyarok közé temettük őket. Megismerhettük ruházatukról őket, de a régebbieken már honvéd ruházat volt. Ahogy számba tudtuk venni, kétszázat is meghaladhatta halottaik száma.

Herman bácsi, sokféle létszámot hallottam az isaszegi sebesültekről és az elhaltakról. Mi az igazság?

Az az igazság, hogy pontos létszám nem volt még a magyar hadseregről sem, nemhogy az elhaltakról. Isaszegen nem is lehetett, mert óriási harc tér és nagy létszám volt, főleg az osztrákok részéről lehettek vagy negyvenezren. A magyarok eleinte ötezer, majd hozzá kétszerannyi, aztán Aulich, de 26 ezernél nem voltak többen. Az osztrákok sokan fulladtak be az ingovány süppedő nagy területén a Rákos rétjein. Két tömegsírba temettünk. A sírok, az iskola előtt, a hegyekből jövő vizesárok nál a kis ulicskába voltak (a mai község-ház előtt). Két nagy gödör lett megásva. Ide osztrákokat temettek. Az osztrákok vesztesége jóval ezren felüli volt. A magyaroké a lengyelekkel együtt megközelítette az ezer létszámot. Súlyos sebesült nagyon sok volt. A csatatéren maradt osztrák sebesültekkel együtt

meghaladta a kétezer főt. Az isaszegieket nagy károsodás érte, de nem aggódtak. Örvendtek a győzelemnek.

Herman bácsi tessék mondani, hogy Kossuth Lajos tényleg járt-e Isaszegen?

Kezet fogott velem is és megkérdezte nem vagyunk-e fáradtak? Először 5 órakor délután, majd este 9 órakor a csata után láttam. A faluszélen, Pécel felé az útmentére, ott áll a képesfa. Azt a hársfát azért ültették oda az isaszegiek, mert ott időzött a honvédek között a csata után Kossuth Lajos. Görgey és a tábornokok a csata utáni éjjel nem aludtak. Tanácskoztak. Kossuth is közöttük volt a honvéd tüzérség álláshelyén a csőszháznál.

Herman bácsi tessék még elmondani, hogy az isaszegi csatában Rózsa Sándor is részt vett-e a legényeivel?

Szükség is volt rájuk, mert azok mint a fergeteg úgy körüláncolták lovaikkal az osztrák tüzéreket, hogy már csak remegtek tőlük! A karikással sorra verték ki szemüket, úgyhogy azok egymást marták fájdalmaikban. Számos ágyút adtak át a magyar tüzéreknek. Még a lengyel légiosok is, akik a magyar tüzérség álláshelyét védtek, kalaplevéve hurrázták meg a legényeket. A csata csendesültével a földesúr inspektori és a botosispán háza udvarán levő borospincékből rocskákba, favedrekbe hordták fel a bort és a csatamezőn végigjárták a sebesülteket, akik fájdalmukban elaléláltak, arcul öntögették őket, sokat életre keltettek, még az osztrák sebesülteket is. Két karóra kötött, szétvágott zsákon, rögzözöt hordágyaikon hordták a sebesülteket a sebkötözőhelyre. Rózsa Sándor és legényei a csata vége felé hamar észrevették, hogy késik a honvédségnek az élelemszállítás, látták, hogy a honvédek kimerültek, éhesek. Rózsa Sándor mindenhez értő legényei sorra vágták az uradalom tinóit és hízóit, és az isaszegiek segítségével az összehordott üstökben megkezdtek a pörkölt- és gulyásfőzést. Bőségesen ellátták a honvédséget vacsorával. Nem aludtak azok egész éjjel, mindenütt ott tudtak lenni, ahol a legnagyobb szükség volt rájuk! Hajnalban sorakoztak, nem vittek azok magukkal semmit! Isaszeget pedig elhagyták.

Herman bácsi, legyen szíves megmondani emlékszik-e arra, hogy éjjel az osztrákok megkísérelték-e Isaszegre visszatérésüket?

Mink szanitécek fenn voltunk egész éjjel, még megállásunk sem volt. A honvédség alakulatai szerteszét a holdvilágos éjjelen a szabad ég alatt leszunyókáltak, — ezt láttuk. Éjféltajt, a Pécel felé vezető út felől hallottunk honvédségi alarmiroztatást. Kalmár Károly

százados, aki isaszegi volt maga is, riasztotta gyalogsági zászlóalját. Amíg emberei pihentek, ő állta a strázsát. Kerepes felől fegyvercsörtetést hallott, — osztrák sereg Isaszeg irányába közeledtét észlelte. Emberei percek alatt puskatüzet zúditottak a közeledő osztrákokra. Az osztrákok visszakoztak, egy lépést se jöttek előre, eltűntek rohanva és végleges csend borult a csatatérre. Kora reggel négy szanitécünk kíváncsiságból abba az irányba ment, ahol éjfélkor osztrákok voltak. Tizennégy halottjuk maradt ott és három súlyos sebesültet hoztak be a vízimalomhoz, akiket ápolásba vettünk.

*

Alig fejezte be mondatát Herman bácsi, rohanva jön lánya, a Fáni, aki akkor már 60 esztendő volt: „Édes-apa, még reggel eljött, délre jár az idő, hogyan lesz a húsból ebéd?” A jó öreg csak azt mondta, Zoli öcsém az oka, azt korholjad... Még néha-néha találkoztunk, de már nagyon gyengülő, remegő volt állásában is.

1934-ben bekövetkezett halála után fia, Link Lipót, édes-apa negyvennyolcas feljegyzéseit tartalmazó noteszát, Kossuth és Petőfi levelét, emlékeit, kitüntetéseit, az isaszegi községházán Csorna Ferenc főjegyzőnél letétbe helyezte a már akkor is tervezett isaszegi múzeum részére. Azonban 1944 őszén Isaszegen bekövetkezett front- és harci helyzet a községháza irattárát a letéttel együtt megsemmisítette.

Nádor húsvár csáka